

การสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมของ
หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช : ศึกษาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2492–2532

Political Communication through Literature of
Mom Rajawongse Kukrit Promoj: A Study of B.E. 2492–2532

พิเชษฐ์ ศรีวรกุล¹ และ นันทนา นันทวารopoulos²
Pichet Srivorakul¹ and Nantana Nantavaropas²

มหาวิทยาลัยเกริก
Kirk University, Thailand
E-mail: pichetkirk@gmail.com

Received October 26, 2023; Revised December 2, 2023; Accepted December 20, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช : ศึกษาในช่วงเวลาปี พ.ศ.2492–2532 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารผ่านวรรณกรรมของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงเวลา พ.ศ. 2492–2532 และ 2) ศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงเวลา พ.ศ.2492–2532 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ Brian McNair ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ เชิงสัญญา ผลการวิจัยพบว่า

1. การเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ.2475 ส่งผลให้กษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ต้องการให้คนไทยมีศรัทธาเชื่อมั่นในระบอบการปกครองที่มีความคิดทางการเมืองแบบกษัตริย์นิยม ผ่านตัวละครที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ มีความรู้สึกต่อต้านการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ด้วยเห็นว่า เป็นการกระทำที่รุนแรงและยังไม่ถึงเวลาอันสมควร ตลอดจนแสดงถึงความรุ่งโรจน์และความเป็นศูนย์กลางของความเจริญในอดีตของราชสำนัก

2. กระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมผู้ส่งสารมีทักษะในการสื่อสารและมีประสบการณ์ทางการเมือง จึงสามารถที่จะใช้การสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ด้านเนื้อหาของสาร เมื่อผู้ประพันธ์ต้องการเขียนถึงเหตุการณ์ที่สำคัญ จะจัดให้ตัวละครเข้าไปมีบทบาทในเหตุการณ์ เช่น วรรณกรรมสี่แผ่นดิน เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เป็นเนื้อเรื่องและเป็นฉาก โดยตัวละครแต่ละตัวจะรับเอาสถานการณ์นั้นๆ ช่องทางการสื่อสารเป็นงานเขียนประเภทวรรณกรรม

ที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือ บทละคร และภาพยนตร์ ผู้รับสารคือผู้อ่าน หรือผู้ชมการแสดงที่มี
บทละครมาจากวรรณกรรม

คำสำคัญ: หม่อมราชวงศ์ ตีฆฎธิ์ ปราโมช; การสื่อสารทางการเมือง; วรรณกรรม

Abstract

This research study was conducted on the topic of "Political Communication through the Literature of Mom Rajawongse Kukrit Pramoj: A Study of 2492–2532 B.E." The study aimed to achieve two main objectives. Firstly, it aimed to examine the political context that influenced the communication process through the literature of Mom Rajawongse Kukrit Pramoj. Secondly, it aimed to study the process of political communication through the literature of Mom Rajawongse Kukrit Pramoj. To achieve these objectives, the study employed Brian McNair's model of political communication, content analysis techniques, and symbolic analysis.

The results of the research found that.

1. In 1932, the Thai government underwent a change which resulted in the king being placed under the constitution. However, M.R. Kukrit believed that the Thai people needed to have a unified mindset. To this end, he wrote literature that contained royalist political ideas and characters that were loyal to the monarchy. Although there were opposing views to the change of government, some saw it as a violent act and believed that it was not yet the right time. Additionally, Kukrit's literature emphasized the glory and prosperity of the royal court's past.

2. The process of communicating political ideas through literature involves a messenger who possesses both communication skills and political experience. This enables them to effectively convey their message in a language that is easy for the audience to comprehend. When an author wishes to write about a significant event, they will create characters who play a role in the event, as seen in works such as Four Reigns literature. Historical events serve as the plot and setting, and each character reacts to the situation accordingly. The communication channels utilized in this process include literary works that have been published as books, plays, and movies. The audience for these works can either be readers or viewers of performances based on literature.

Keywords: Mom Rajawongse Kukrit Pramoj; Political Communication; Literature

บทนำ

การสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญและอยู่ควบคู่กับสังคมในทุกยุคทุกสมัย การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนคติ ความคิดเห็นตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองระหว่างบุคคลก่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง การสื่อสารทางการเมืองยังเป็นกลไกและกระบวนการในการสื่อสารข้อมูล และข่าวสารทางการเมืองในระบบการเมือง โดยเฉพาะ ระหว่างสถาบันทางการเมืองกับประชาชน ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนด (Shaping) การเปลี่ยนแปลง (Changing) ความคิดเห็น และทัศนคติทางการเมือง รวมทั้งค่านิยม และการแสดงออกหรือพฤติกรรมทางการเมือง ทั้งของปัจเจกบุคคลและคณะบุคคลด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสื่อสารทางการเมืองนั้น ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง มีพัฒนาการความเป็นมาที่ยาวนาน และมีความสำคัญต่อระบบการเมืองเป็นกิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป (Agree, Emery & Ault, 1994) โดยช่องทางในการเสนอข่าวสารข้อมูลทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ และนโยบายของรัฐให้ประชาชนได้รับรู้ ขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้อง และความต้องการของประชาชนไปสู่ภาครัฐ ที่จะกำหนดนโยบายและตัดสินใจให้สอดคล้อง และสนองตอบความต้องการของประชาชนได้มากยิ่งขึ้น รวมถึงการสร้างโครงข่ายผลประโยชน์ การประสานผลประโยชน์ การสร้างกฎระเบียบ การประยุกต์ ใช้อุปกรณ์และการปรับเปลี่ยนกฎ ล้วนดำเนินไปโดยอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือด้วยกันทั้งสิ้น

บทบาทในทางการเมืองของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นเอกลักษณ์ที่มีทั้งความเป็นราชินิกุล ผสานกับความรู้จากโลกตะวันตก บวกกับไหวพริบปฏิภาณ ที่หลอมรวมจากประสบการณ์นำไปสู่การสื่อสารทางการเมืองที่แหลมคม ยากจะหานักการเมืองในรุ่นเดียวกันเทียบได้ เมื่อใดที่ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ขึ้นอภิปรายในสภา นอกจากจะเรียกรอยยิ้มหรือเสียงหัวเราะจากนักการเมืองฝั่งเดียวกันแล้ว ก็ยังกริดบาตแผลให้ฝ่ายตรงข้ามอย่างสาหัสอีกด้วย หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ จึงเป็นนักการเมืองที่มีวาทะอันตราย จนไม่มีใครอยากอยู่ตรงข้าม และหากจะกล่าวถึงบทบาทที่สร้างความจดจำให้แก่ผู้คนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 จนถึงปัจจุบัน ก็คือ ปราบปรามการทุจริตที่พรรคกิจสังคมได้รับเลือกตั้งเพียง 18 ที่นั่ง แต่ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ในฐานะหัวหน้าพรรค ได้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทย และไม่เคยมีใครทำได้อีกเลย นอกจากนั้นบทบาททางการเมืองระหว่างประเทศ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ก็ได้สร้างมิติใหม่ โดยริเริ่มเปิดความสัมพันธ์กับประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ เริ่มจาก สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นการสร้างดุลอำนาจระหว่างโลกเสรีประชาธิปไตย นำโดยสหรัฐอเมริกา กับโลกคอมมิวนิสต์ เพื่อให้ประเทศไทยไม่ต้องตกอยู่ในปีกอำนาจข้างใดข้างหนึ่ง ซึ่งความสำเร็จแห่งนโยบายต่างประเทศเช่นนี้กลายเป็นตัวแบบที่รัฐบาลต่อมายึดถือเป็นแนวทาง

ความยิ่งใหญ่และทรงอิทธิพลของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ในทางวรรณกรรมก็เป็นบทบาทอีกด้านที่ส่งผลสะท้อนต่อสังคมไทย ไม่ยิ่งหย่อนกว่าบทบาททางการเมือง กล่าวคือ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ได้สร้างสรรค์วรรณกรรมที่เป็นทั้งข้อเขียน บทความทางการเมือง เรื่องสั้น นวนิยาย ไว้มากมาย ผลงานเหล่านี้ล้วนสร้างแรงบันดาลใจ ตอกย้ำสถาบันหลักของชาติ และกล่อมเกลาคความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ อาทิ นวนิยายเรื่องสี่แผ่นดิน โไฟแดง สามก๊ก ฯลฯ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ได้ใช้ความชาญฉลาดในการคัดสรรและนำความจริงมาปะติดกับจินตนาการที่ทำให้เกิดความสมจริง รวมทั้งสามารถใช้กลการประพันธ์ กลวิธีและศิลปะ การใช้ภาษาในการพรรณนาอธิบายความเพื่อนำความรู้ลึกและความคิดผู้อ่านให้ตระหนักด้วยตนเองว่า ภาวะสุญชาติ สิ้นแผ่นดิน และเสียดราชของชาติพันธุ์และประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความสำเร็จ ความล้มเหลว ความผิดพลาดและข้อบกพร่องของบุคคลสำคัญที่เลือกมาแล้วใหม่นั้น แม้จะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างและยุคสมัยที่ห่างไกลก็ตาม แต่วรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ ก็จะทำให้หน้าที่เป็นกระจกสะท้อนให้ผู้อ่านบังเกิดภาพและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ตรง สำหรับวรรณกรรมประเภทที่ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช จินตนาการเรื่องขึ้นโดยอาศัยเหตุการณ์ร่วมสมัยเป็นฉากท้องเรื่องนั้น เป็นการใช้อารมณ์ขันและความแหลมคมทางภาษาเป็นเครื่องมือเพื่อช่วยลดความรุนแรง และชี้ให้เห็นถึงโทษภัยของความแตกแยกทางความคิดหรือความแตกต่างของลัทธิการเมือง การปกครอง ในวรรณกรรม ที่มีมิติกับสังคมไทยในโลกแห่งความเป็นจริง ขณะเดียวกันก็ช่วยย้ำให้เห็นว่าความสามัคคีเป็นพาหนะสำคัญที่จะนำพาสังคมไทยให้รอดพ้นภัยและก้าวหน้าต่อไปได้

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญโดยองค์กรระดับโลกในสาขาต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 4 สาขา ได้แก่ การศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์และสื่อมวลชน นั้น ถือได้ว่าเป็นเกียรติภูมิที่สร้างความชื่นชมยินดีแก่ประเทศชาติและชาวไทยอย่างยิ่ง วรรณกรรมที่มีชื่อเสียง อาทิ “สี่แผ่นดิน” เป็นนวนิยายที่เขียนขึ้นใน พ.ศ. 2495 เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามฟื้นฟูกระแสกษัตริย์นิยมในการเมือง ในช่วงหลัง พ.ศ. 2490 นวนิยายเรื่องนี้ฉายภาพทางบวกให้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทย และฉายภาพทางลบให้กับระบบใหม่หลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 นวนิยายดังกล่าวช่วยวางพื้นฐานทางวาทกรรมให้กับผู้มีอำนาจในยุคต่อมาคือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในการฟื้นฟูบทบาททางการเมืองและสังคมของสถาบันพระมหากษัตริย์ขึ้นมาใหม่หลังการรัฐประหารเมื่อ พ.ศ. 2500 “สี่แผ่นดิน” เป็นนวนิยายชิ้นเอกของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช (พ.ศ. 2454-2538) เป็นเรื่องราวของ “พลอย” สตรีในตระกูลขุนนางที่มีชีวิตอยู่ในช่วง พ.ศ. 2425-2489 หรือตรงกับกลางรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไปจนถึงสิ้น รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงหลายด้านในสังคมไทย หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนเรื่องดังกล่าวและทยอยลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ สยามรัฐรายวัน เมื่อ พ.ศ. 2495 และในปีถัดมาก็ได้ตีพิมพ์รวมเป็นเล่ม การผลิตนวนิยาย “สี่แผ่นดิน” ออกมาในกลางทศวรรษ 2490 มีความสัมพันธ์กับสภาพการณ์ทางการเมืองในยุคนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับรัฐบาลของ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม “สี่แผ่นดิน” เป็นนวนิยายที่แต่งขึ้นด้วยจุดประสงค์ทางการเมืองที่ต้องการจะเชิดชูอุดมการณ์กษัตริย์นิยม และต่อสู้กับแนวทางของรัฐบาลในทศวรรษ 2490 ที่ต้องการลดบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ “สี่แผ่นดิน” บรรยายภาพความรุ่งเรืองในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์และพยายามชี้ให้เห็นว่าการปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. 2475 ได้นำมาซึ่งความตกต่ำทางสังคมและการเมือง (Kruarattikan, 2018)

นอกจากวรรณกรรมเรื่องสี่แผ่นดินแล้ว ยังมีวรรณกรรมอีกหลายเล่มที่ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์เรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางการเมืองกับประชาชน โดยวรรณกรรมแต่ละเรื่องจะมีเป้าหมายทางการเมืองชัดเจน ด้วยลีลาวาทีศิลป์อย่างเหนือชั้น จึงทำให้วรรณกรรมทุกเล่มของ หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ได้รับความนิยมในหมู่ชนชั้นสูง และชนชั้นกลางเป็นอย่างมาก และเมื่อมีผู้สร้างงานบันเทิง นำเอาวรรณกรรมเหล่านี้ไปผลิตเป็นละครวิทยุ ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ก็ทำให้แนวคิดทางการเมืองของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ กระจายไปในกลุ่มชาวบ้าน คนรากหญ้า อย่างกว้างขวาง วรรณกรรมของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ จึงส่งอิทธิพลต่อความคิดวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทย トラบนั้นมาจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ผ่านผลงานวรรณกรรมในช่วงปี พ.ศ. 2492-2532 เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ในการถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองผ่านวรรณกรรม เนื่องจากการสื่อสารทางการเมืองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารผ่านวรรณกรรมของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงเวลา พ.ศ. 2492-2532
2. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงเวลา พ.ศ.2492-2532

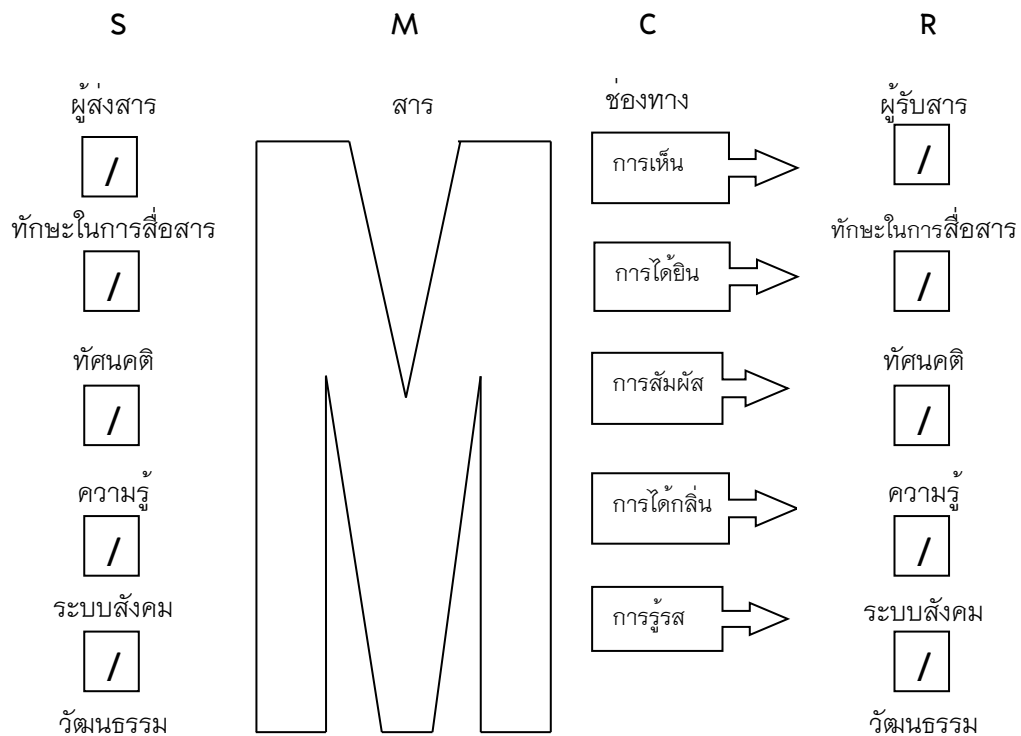
การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Theory)

กระบวนการสื่อสารจึงมีองค์ประกอบคือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) สื่อหรือช่องทาง (Channel) และผู้รับสาร (Receiver)

ในปี ค.ศ. 1960 David K. Berlo ได้เสนอแบบจำลองที่เน้นความสำคัญขององค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ในกระบวนการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Messages) ช่องทางของสาร (Channels) และผู้รับสาร (Receivers) แบบจำลองของ Berlo มักถูกอ้างถึงโดยเรียนสั้น ๆ ว่า S-M-C-R ตามคำจำกัดความของ Berlo ผู้ส่งสาร คือ บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มบุคคล ที่มีเจตนาที่จะสื่อสารสารคือ การแปลความหมายของความคิดเห็นให้อยู่ในรูปรหัส สัญลักษณ์ เช่น ภาษา หรือ ท่าทางที่

แสดงออก ช่องทางของสาร คือ สื่อที่สารจะถูกส่งผ่านและ ผู้รับสาร คือ บุคคลที่เป็นเป้าหมายของการสื่อสาร แบบจำลองของ Berlo มีดังนี้

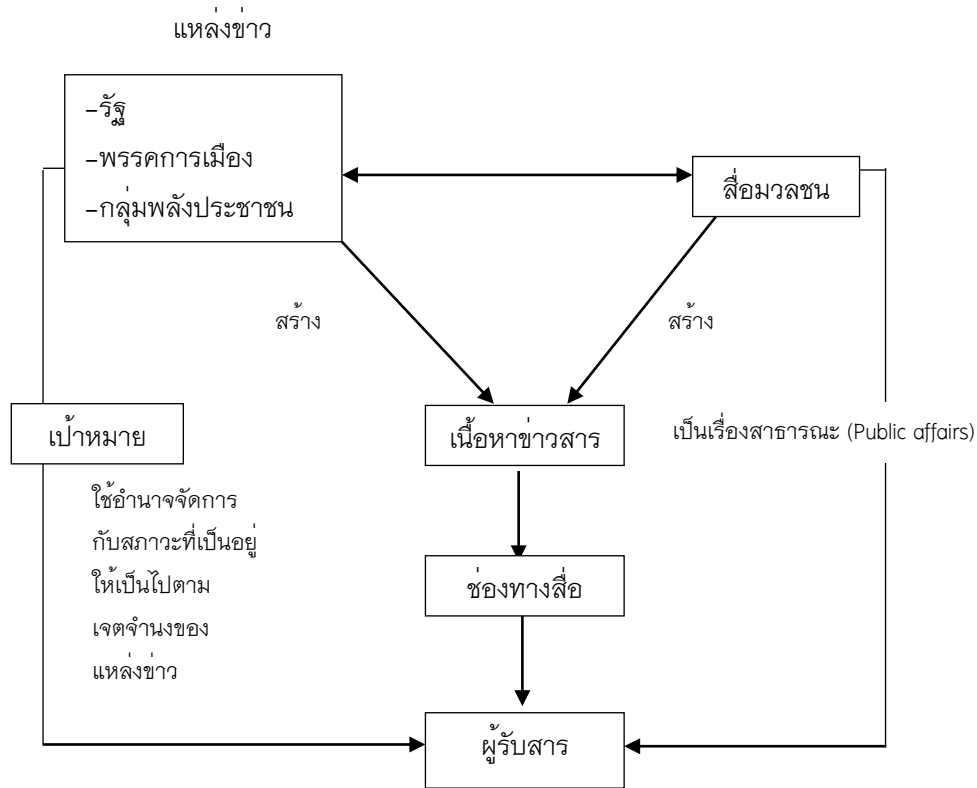
ภาพที่ 1 แบบจำลองของ Berlo (1960)

แบบจำลองของ Berlo ยังได้อธิบายถึงปัจจัยส่วนตัวบางอย่างที่มีผลกระทบต่อกระบวนการสื่อสารด้วยปัจจัยเหล่านั้น คือ ทัศนคติในการสื่อสาร ทัศนคติ ความรู้ ระบบสังคมและวัฒนธรรมทั้งของผู้ส่งสารและผู้รับสาร

องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้ย่อมต้องอาศัยองค์ประกอบพื้นฐาน ของการสื่อสารตามแนวคิด “S → M → C → R” ของ Berlo (1960) ที่จะต้องเริ่มจาก ผู้ส่งสาร (Sender) ทำการส่งข่าวสารออกไป (Message) ด้วยวิธีการหรือใช้สื่อเป็นตัวกลาง (Channel) ในการนำสารไปสู่ ผู้รับสาร (Receiver) แนวคิดของ Berlo เป็นแบบจำลองที่ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบของการสื่อสารและกระบวนการสื่อสารโดยทั่วไป มีความเหมาะสมที่จะเป็นพื้นฐานให้นักวิชาการ ด้านการสื่อสารทางการเมืองนำไปพัฒนาต่อยอดให้มีความเฉพาะเจาะจงต่อการศึกษาการสื่อสารทางการเมืองมากขึ้น Gurevich and Blumler (1977) ได้พัฒนาองค์ประกอบและกระบวนการ สื่อสารขึ้นมา มีจุดเด่นอยู่ที่การนำสื่อมวลชนมาเป็นผู้ส่งสารทางการเมืองร่วมกับฝ่ายการเมืองหรือ นักการเมือง ซึ่งโดยปกติแล้วสื่อมวลชนมักถูกจัดให้เป็นช่องทาง (Channel) ในกระบวนการสื่อสาร และเพิ่มความเป็นการเมืองเข้าไปในกระบวนการสื่อสารด้วยการกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารให้ ชัดเจนมากขึ้น ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ

(Kaewthep, 1999) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงองค์ประกอบและกระบวนการของการสื่อสารทางการเมืองตามทัศนะของ Gurevitch and Blumler

ภาพที่ 2 แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ Gurevitch and Blumler (1977)

1. ผู้ส่งสาร ประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่ม คือ แหล่งข่าว ซึ่งได้แก่รัฐบาล เจ้าหน้าที่รัฐ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดันฝ่ายประชาชน ฯลฯ และอีกกลุ่มหนึ่งคือสื่อมวลชน ในบางกรณีสื่อมวลชนอาจทำหน้าที่เป็นเพียงช่องทางนำเสนอข่าวสาร แต่ในหลายกรณีสื่อมวลชนก็สามารถแสดงบทบาทเป็นผู้ส่งสารทางการเมืองได้ เช่น บทวิเคราะห์ทางการเมือง การตั้งฉายานาม เป็นต้น

2. เนื้อหาของข่าวสาร มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองใน ความหมายของการจัดสรร การต่อสู้ การแย่งชิงปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม เช่น การเลือกตั้ง การแก้ไขกฎหมาย การทำงานของหน่วยงานรัฐ ฯลฯ ดังนั้นตัวบุคคลที่ปรากฏในข่าวสารจึงมีสถานะเป็นบุคคลสาธารณะและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็เป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม

3. ช่องทาง แบ่งได้เป็น ช่องทางที่ได้มาของข่าวสาร และช่องทางเผยแพร่ของ ข่าวสาร ประกอบด้วยช่องทางที่เป็นทางการ เช่น การแถลงข่าวของพรรคการเมือง การให้สัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี การแถลงผลงานของรัฐบาล ฯลฯ และช่องทางที่ไม่เป็นทางการซึ่งสื่อมวลชน สามารถ

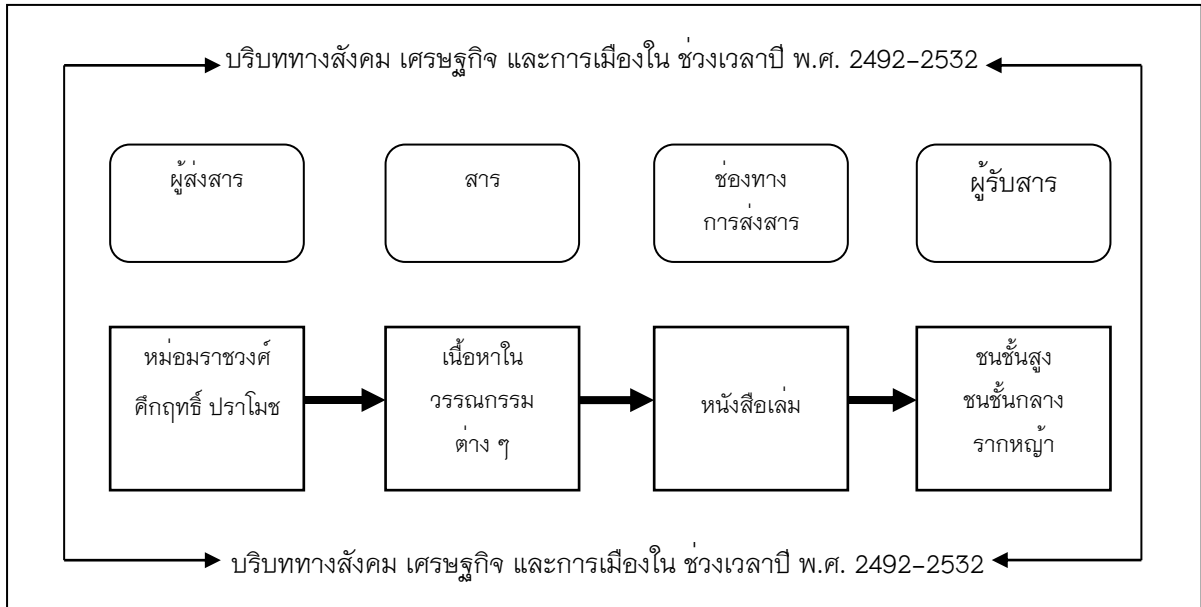
ควบคุมช่องทางได้ เช่น การเจาะข่าวด้วยการค้นคว้าจากเอกสาร หรือการเลือกสัมภาษณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์

4. เป้าหมายของการสื่อสาร การสื่อสารทางการเมืองเป็นเครื่องมือของการใช้อำนาจ เข้ามาจัดการกับสถานะที่เป็นอยู่ให้เป็นไปตามเจตจำนงของผู้กระทำการ จึงทำให้เป็นการสื่อสารที่มี เป้าหมายเพื่อ “โน้มน้าวใจ” (Persuasion) ผู้รับสาร ในแบบจำลองนี้ผู้รับสาร คือ เป้าหมายของผู้ส่งสารที่เป็นตัวแสดงทางการเมืองและกลุ่มสื่อมวลชนเพียงอย่างเดียว ส่งผลให้เป็นการสื่อสารทางการเมืองแบบทางเดียว (One-way Communication) ที่ให้ความสำคัญต่อผู้ส่งสารอย่างไรก็ตาม แบบจำลองการสื่อสารของ Berlo (1960), and Gurevitch and Blumler (1977) ยังขาดองค์ประกอบของการสื่อสารประการหนึ่ง คือ ปฏิกริยาตอบกลับของผู้รับสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบ ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบัน โดยเฉพาะในการสื่อสารทางการเมือง ระดับมวลชนที่ประชาชนมักจะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งแบบจำลองการสื่อสารของเวสเลย์และแมคสันได้เข้ามาเติมช่องว่างดังกล่าว ดังต่อไปนี้

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเอาทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของ Berlo (1960) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์กระบวนการการสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ประกอบด้วย

- 1) ผู้ส่งสาร ในที่นี้หมายถึง หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสาร มีความสามารถในการ “การเข้ารหัส” (encode) เนื้อหาข่าวสาร
- 2) สาร หมายถึง นวนิยาย สารคดี เรื่องสั้น ที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เลือกนำเสนอแก่ผู้รับสาร
- 3) ช่องสาร คือ ช่องสารที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช การเลือกใช้เพื่อสื่อสารการเมืองผ่านวรรณกรรมไปยังผู้รับสาร เช่น นวนิยาย สารคดี เรื่องสั้น เป็นต้น
- 4) ผู้รับสาร กลุ่มชนชั้นสูง ข้าราชการ ประชาชนทั่วไป และกลุ่มคนรากหญ้า โดยผู้รับสารจะมีทัศนคติมีต่อนวนิยาย สารคดี เรื่องสั้น ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช

กรอบแนวคิดวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมของ หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยใช้ทฤษฎีการสื่อสารการเมืองภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในช่วงปี พ.ศ. 2492-2532 โดยผู้ส่งสารคือ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในหลายด้าน จากภูมิหลังจึงมีแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในแนวทางกษัตริย์นิยม และประชาธิปไตย อีกทั้งยังมีทักษะในการสื่อสารเป็นอย่างดี คมคาย ลึกซึ้ง มีความชัดเจนที่จะส่งไปยังประชาชนและเอกลักษณ์ในภาษาเขียนที่มีความไพเราะ เข้าใจง่าย ได้ทำการส่งสาร (Message) ที่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางการเมืองในแนวทางกษัตริย์นิยมและประชาธิปไตย ผ่านช่องทางการสื่อสาร (Channel) คืองานเขียนประเภทวรรณกรรมที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือ และมีการนำวรรณกรรมมาเป็นบทละคร ภาพยนตร์ ไปยังผู้รับสาร (Receiver) โดยเน้นชนชั้นกลาง เพราะคนชั้นกลางจะเป็นคนมีความรู้และสามารถอ่านออกเขียนได้

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2492-2532 มาวิเคราะห์เนื้อหาและตีความโดยใช้แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง ระเบียบวิธีวิจัยมีดังนี้

การศึกษาบริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงปี พ.ศ. 2492-2532 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการใช้ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารหลักฐานประกอบ

โดยเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เนื่องจากการศึกษาวิจัยในเชิงลึกเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมของ หม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2492–2532 เป็นการศึกษารายละเอียดข้อมูลย้อนหลังไปหลายสิบปี ในช่วงเวลาการทำงานการเมืองที่ผ่านมาและเกี่ยวข้องกับตำแหน่งทางการเมืองที่หลากหลายและมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายด้าน อาทิ เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก เช่น ข่าวการสัมภาษณ์ย้อนหลัง วรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับหม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช บทวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชน บทสัมภาษณ์ของนักการเมืองในอดีตที่กล่าวถึงหม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช ในบทความต่าง ๆ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งไปที่ประเด็นการสื่อสารทางการเมืองของหม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช ในช่วงปี พ.ศ. 2492–2532 ผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์เป็นแนวทางในการพูดคุยกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยกำหนดตัวผู้ให้สัมภาษณ์เป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะผู้ให้สัมภาษณ์นั้นมีข้อมูลที่ดีและลึกซึ้งกว้างขวางเป็นพิเศษเหมาะสมกับความต้องการโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกมีการผสมผสาน 3 วิธีดังนี้ (Chuto, 2008)

2.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Standardized Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างของคำถามโดยยึดตามวัตถุประสงค์หรือกรอบของการวิจัยเป็นสำคัญและกำหนดไว้ล่วงหน้า

2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstandardized Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีแนวคำถามไว้ล่วงหน้า

2.3 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-standardized Interview) เป็นการผสมผสานแนวทางการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง โดยมีการเตรียมแนวคำถามไว้ล่วงหน้า ขณะเดียวกันก็อาจจะซักถามเจาะลึกนอกเหนือไปจากแนวคำถามได้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ใกล้ชิด หม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช ได้แก่ นายทวี สุรฤทธิกุล อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อดีตเลขาธิการส่วนตัวของ หม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช

กลุ่มนักการเมือง ได้แก่ นายวีระกานต์ มุสิกพงศ์ นักการเมืองและอดีตผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์สยามรัฐ

กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ นักวิชาการอิสระ, ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ อดีตผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์สยามรัฐ, นายสายชล สัตยานุรักษ์ นักวิชาการอิสระ, กลุ่มสื่อมวลชน ได้แก่ นายสมบัติ ภูภาณจน์ อดีตบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

ในการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลนั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้กำหนดจากหลักความน่าจะเป็น แต่คัดเลือกตามคุณสมบัติที่เป็นเป้าหมายของงานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยเลือกแนวทางการคัดเลือก 2 วิธี เพื่อให้ข้อมูลที่ช่วยสนับสนุนข้อมูลที่จำเป็นและ

เพียงพอต่อการวิเคราะห์คือ การคัดเลือกโดยพิจารณาเปรียบเทียบ (Judgmental Sampling) คือ การคัดเลือกตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในคำถามนำวิจัย การคัดเลือกโดยการแนะนำ (Snowball Sampling) คือการคัดเลือกโดยกลุ่มตัวอย่างช่วยแนะนำบุคคลอื่น ๆ ต่อ ๆ ไป

สำหรับการบันทึกข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้การบันทึกเทปคำสัมภาษณ์ พร้อมการจดบันทึกลักษณะภาษาท่าทางของผู้ให้ข้อมูล เพื่อช่วยอ้างอิงในการตีความ ทั้งนี้ ได้ถอดเทปการสนทนาอย่างละเอียดเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ ตรวจสอบ และยืนยันข้อมูลอย่างเป็นระบบ

การตรวจสอบข้อมูล

เป็นการพิจารณาความเที่ยงตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้ (Nimpanich, 2008) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จะถูกนำมาตรวจสอบความครบถ้วน ชัดเจน นำข้อมูลที่ตรวจสอบแล้วมาประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เส้า (Triangulations) อันได้แก่ กลุ่มผู้ที่เคยเกี่ยวกับทางการเมือง กลุ่มที่เป็นนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ อาทิ นายทวี สุรฤทธิกุล อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อดีตเลขาธิการส่วนตัวของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช จากนั้นผู้วิจัยจะนำผลการวิเคราะห์ที่ได้จากแหล่งข้อมูล มาเปรียบเทียบกันเพื่อดูความสอดคล้องและความแตกต่าง โดยตรวจสอบกับข้อมูลทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรมอีกครั้งก่อนทำการสรุปผล

ผลการวิจัย

1. การศึกษาบริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารผ่านวรรณกรรมของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงเวลา พ.ศ. 2492-2532 พบว่า หลังการทำรัฐประหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ. 2490 รัฐธรรมนูญฉบับนี้จำกัดเสรีภาพให้แคบลงกว่าเดิม โดยเฉพาะเสรีภาพด้านการพูด การเขียน และการพิมพ์ ขณะเดียวกัน เมื่อปี พ.ศ. 2495 ทำให้วรรณกรรมในยุคนี้มีแนวโน้มไปในทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต การเปลี่ยนแปลงทางวรรณกรรมที่เห็นได้ชัดในช่วงนี้คือแนวคิดเกี่ยวกับ “ศิลปะเพื่อชีวิต” นักเขียนหลายคนหันมาสร้างวรรณกรรมเพื่อชีวิต บทบาทของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงตั้งแต่ปี 2492-2500 เป็นบทบาทในฐานะนักเขียนนักหนังสือพิมพ์ผู้มีผลงานมากทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ งานเขียนชิ้นสำคัญ ๆ ทั้งหมด เขียนขึ้นในช่วงนี้ ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นช่วงที่มีผลผลิตมากที่สุด และได้รับการตอบรับจากประชาชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และไม่ได้ถูกคุกคามจากอำนาจรัฐเหมือน กุหลาบ สายประดิษฐ์, สุภา ศิริมานนท์ และนักหนังสือพิมพ์ก้าวหน้าคนอื่น ๆ เพราะนอกจากจะเป็นเชื้อพระวงศ์แล้ว ยังมีแนวคิดในเชิงกึ่งจารีตนิยมกึ่งเสรีนิยม ที่ไม่ได้วิพากษ์วิจารณ์ ทำลายระบบและสถาบันเดิม บทความชิ้นแรก ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนขึ้นในต้นเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2492 สะท้อนให้เห็นความคิดและความคาดหวังของหม่อมราชวงศ์

คึกฤทธิ ปราโมช ในวัยหนุ่มไว้อย่างชัดเจน บทความนี้ชื่อว่า “3 ยุค” โดยหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ ปราโมช เปิดเผยว่า คนกลุ่มแรกที่เคยหวังคือผู้ก่อการ 2475 แต่เมื่อคนเหล่านี้ทำให้ผิดหวังก็กลับไปหาคนอื่นกลุ่มหนึ่งจากยุคเก่า ทว่าก็ต้องผิดหวังอีก และเมื่อมองไปที่คนรุ่นเดียวกันหรือรุ่นหลังกว่า ก็ไม่เห็นความหวังมากนัก เคยมีความหวังและเห็นแสงสว่างอยู่ชั่วครู่ ซึ่งหมายถึงเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จนิวัติพระนคร แต่แสงนั้นก็ดับไปเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2489 (Pramoj, 1963)

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ ปราโมช เริ่มเขียนหนังสืออย่างจริงจังในปี 2493 มีการเขียนและพูดต่อต้านปัญญาชนฝ่ายซ้ายมาโดยตลอด ตัวอย่างเช่น บทความ “การต่อต้านคอมมิวนิสต์” สยามรัฐ 6 ตุลาคม 2495 “คอมมิวนิสต์ตัวจริง” สยามรัฐ 29 พฤศจิกายน 2496 “ประชุมหาอะไรกัน” บทความวิจารณ์การประชุมประเทศไม่ปักไฟชาติใดที่บันดัง ปี 2498 สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ 20 มีนาคม 2498 การต่อต้านคอมมิวนิสต์ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ ปราโมช มีลักษณะลึกซึ้งและแนบเนียนมากกว่าการต่อต้านคอมมิวนิสต์แบบหยาบ ของรัฐบาล ยุคหลังการปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี พ.ศ. 2501 รัฐบาลใช้มาตรการรุนแรงปราบปรามผู้ที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกับรัฐบาลได้อย่างเด็ดขาดแล้วยังมีผลต่อวรรณกรรมการเมือง ในขณะที่วรรณกรรมเพื่อชีวิตต้องชะงักไป วรรณกรรมแนวเพื่อศิลปะก็กลับรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภทบันเทิงคดีแนวพาฝัน หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ มีบทบาทเป็นคอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์สยามรัฐ มีทัศนคติเชิงบวกต่อรัฐบาลจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้หนังสือพิมพ์สยามรัฐดำรงอยู่ได้โดยไม่ถูกควบคุมหรือสิ่งปิดโดยจอมพลสฤษดิ์ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ มีความเข้าใจในการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะถูกปกครองโดยรัฐบาลทหาร และ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำรัฐบาลเนื่องจากระหว่างที่จอมพลถนอม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ เป็นสมาชิกนิติบัญญัติแห่งชาติและวุฒิสมาชิก ในระยะที่บ้านเมืองและสังคมไทยอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม หนังสือที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิเขียนและบทความที่แสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์สยามรัฐของท่านมีอิทธิพลต่อคนจำนวนมาก รวมถึงนักศึกษา ประชาชนชื่นชอบสิ่งที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิเขียน คือ การแสดงออกผ่านงานเขียนถึงลูกถึงคน ซึ่งแนวทางการเขียนของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ คือยึดประชาชนเป็นหลัก นอกจากเป็นคอลัมนิสต์ที่มีชื่อเสียง หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ ยังเป็นนักจัดรายการวิทยุชื่อ “เพื่อนนอน” เป็นรายการพูดสด ๆ ของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ ปราโมช (Natchamnong, 2011)

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ ปราโมช ยังคงมีบทบาทในฐานะหัวหน้าพรรคกิจสังคม เป็นนักการเมืองอาวุโส มีอำนาจและอิทธิพลในการสนับสนุนพร้อมทั้งวิพากษ์วิจารณ์ทั้งบุคคลและปัญหาเรื่องต่างๆ ในแวดวงการเมือง อาทิ เหตุการณ์ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2526 หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ ปราโมช เขียนบทความลงในคอลัมน์ “ซอยสวนพลู” ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ เพื่อต่อต้านความพยายามในการที่จะจัดตั้งสภาเปรสิเดียมของกองทัพ ในยุคที่ทหารมีอำนาจต่อรองทางการเมืองสูง การวิพากษ์วิจารณ์

กองทัพ ซึ่งในครั้งนี้ได้เกิดเหตุการณ์รุนแรงถึงขั้นมีหน่วยทหารพรานได้นำกำลังจำนวนมากเข้าล้อมบ้านหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ในซอยสวนพลู ซึ่งเป็นการตบเท้าแสดงความไม่พอใจของฝ่ายที่ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวหาผู้บัญชาการทหารบกกว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ในที่สุดหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ออกมายืนยันถึงความบริสุทธิ์ของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และยังได้กล่าวว่าเรื่องดังกล่าวเป็นความคิดเห็นส่วนตัวที่มาจากข้อเท็จจริง ซึ่งถือเป็นการสื่อสารทางการเมืองที่สำคัญในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในขณะนั้น (Natchamng, 2011)

2. ศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงเวลา พ.ศ.2492–2532 พบว่า กระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมผู้ส่งสารมีทักษะในการสื่อสารและมีประสบการณ์ทางการเมือง จึงสามารถที่จะใช้การสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ด้านเนื้อหาของสาร เมื่อผู้ประพันธ์ต้องการเขียนถึงเหตุการณ์ที่สำคัญ จะจัดให้ตัวละครเข้าไปมีบทบาทในเหตุการณ์ เช่น วรรณกรรมสี่แผ่นดิน เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เป็นเนื้อเรื่อง และเป็นฉาก โดยตัวละครแต่ละตัวจะรับเอาสถานการณ์นั้นๆ ช่องทางการสื่อสารเป็นงานเขียนประเภทวรรณกรรมที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือ บทละคร และภาพยนตร์ ผู้รับสารคือผู้อ่าน หรือผู้ชมการแสดงที่มีบทละครมาจากวรรณกรรม โดยวรรณกรรมที่โดดเด่นของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แก่ วรรณกรรมเสียดสีเรื่อง “ไผ่แดง” เขียนและพิมพ์เป็นตอน ๆ ครั้งแรกในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ในปี 2499

งานเขียนเพื่อเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ชิ้นที่สำคัญที่สุดชิ้นหนึ่งคือ วรรณกรรมเรื่อง “สี่แผ่นดิน” เขียนและพิมพ์เป็นตอน ๆ ในสยามรัฐ ตั้งแต่วันที่ 4 กรกฎาคม 2494 ซึ่งเป็นระยะก่อนการเสด็จกลับจากการทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช ไม่นานนักและจบราวกลางปี 2495 วรรณกรรมเรื่องนี้ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้สะท้อนภาพชีวิตและความคิดของ “พลอย” ผู้หญิงที่ถูกส่งไปฝึกอบรมและทำงานรับใช้ในวังสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้อย่างมีชีวิตชีวาและสวยงาม ภาพที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ สะท้อนออกมาทั้งในตัว “พลอย” ซึ่งเป็นตัวเอกและตัวละครอื่น ๆ คือ แนวคิดแบบประเพณีนิยมและกษัตริย์นิยมที่ฝังแน่นเหมือนคนในอุดมคติที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช อยากสร้างขึ้น ชีวิตที่สวยงามมีความสุขและพอจะเข้าใจได้ของพลอย ซึ่งมีเพียงโลกแคบ ๆ แต่ในวังกับชีวิตครอบครัวขุนนาง ต้องแตกสลายไปเพราะความเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งในสังคมที่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ต่อมาชีวิตที่ตกต่ำในทางความรู้สึกของเธอได้สิ้นสุดลง พร้อมกับการจากไปของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 8 ในปี 2489 ซึ่งเป็นช่วงประวัติศาสตร์ที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เคยเขียนไว้ในที่อื่นว่า คือวันที่แสงสว่างแห่งความหวังที่เขาเคยเห็นได้ดับวูบไป ด้วยฝีมือในการเขียนเรื่องนี้ได้อย่างละเอียดและมีศิลปะ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช สามารถสร้างงานชิ้นนี้เพื่อเผยแพร่แนวคิดและอุดมการณ์เชิดชูประเพณีนิยมและกษัตริย์นิยม ตอบโต้กับแนวคิดก้าวหน้าแบบฝ่ายซ้ายที่กำลังแผ่ขยายในปี 2494–2495 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปัญญาชน

ก้าวนำถูกรัฐบาลปราบอย่างหนัก และรัฐบาลสฤยดี ตั้งแต่ปี 2501 ได้หันมายกย่องแนวคิดแบบหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช วรรณกรรมเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ได้รับการตีพิมพ์รวมเล่มหลายครั้ง และได้รับการยกย่องอย่างสูงจากปัญญาชน ฝ่ายกระแสหลักให้เป็นวรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่ของประเทศ

นอกจากนี้ยังมีงานเขียนและวรรณกรรมของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ เขียนขึ้นในช่วงเวลาลาออกจากการเมือง ปี พ.ศ. 2501-2521 อาทิ สงครามเวียดนาม, พม่าเสียเมือง, ชูลีไทเฮา, เมืองมายา, สยามเมืองยิ้ม สงครามร้อน, ประชุมพงศาวดารประชาธิปไตย, โจโฉ นายกษ ตลกดกกาล, ธรรมแห่งอริยะ, เรื่องของลัทธิตและนิกาย, สงครามปาก เป็นต้น และในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2521-2532 วรรณกรรมที่โดดเด่น ได้แก่ วรรณกรรมเรื่อง “คนรักหมา” เป็นวรรณกรรมที่ยอดเยี่ยมอีกเรื่องหนึ่งของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช วรรณกรรมเรื่อง “เรื่องของโลกตะวันตก” เนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องราวภายในโลกตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศมหาอำนาจ ซึ่งได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา ซึ่งแต่ละประเทศเป็นประเทศใหญ่ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง อันเป็นกลุ่มประเทศที่เสมือนเป็นแกนของโลก วรรณกรรมเรื่อง “วัฒนธรรมและกษัยธรรม” เนื้อหาเกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรม อาทิ ประเพณีขึ้นปีใหม่ วรรณกรรมเรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง” เป็นนวนิยายสะท้อนวิทยาศาสตร์บนพื้นฐานของพระพุทธศาสตร์ โดยเฉพาะกฎไตรลักษณ์ และ พรหมวิหารธรรม (เมตตา กรุณา) หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ตั้งใจเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นให้เป็นนวนิยายทางวิทยาศาสตร์ ที่สมมุติว่าเกิดขึ้นในชุมชนไทย ชุมชนหนึ่ง เรียกว่า บางเพลง และคนที่บางเพลงนั้นก็คนไทยแบบธรรมดาที่อยู่ในชนบท เป็นสังคมที่เล็กทั้งชุมชนนั้นนับถือศาสนาพุทธ เมื่อเริ่มเรื่องจะกำหนดให้มียานอวกาศที่เรียกกันว่าจานบินบ้าง จานผีบ้าง มาลงที่บางเพลง หลังจากที่มียานอวกาศมาลง และก่อให้เกิดเหตุการณ์บางอย่างขึ้นในบางเพลง

วรรณกรรมเรื่อง “กฤษฎาภินิหาร อันบดบังมิได้” เป็นบทวิเคราะห์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาสมัยหนึ่ง ซึ่งหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แปลความและวิเคราะห์ความจากบันทึกของฝรั่งชาวฮอลันดาชื่อ Jeremias Van Vliet ซึ่งได้เดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา ในระหว่าง พ.ศ. 2175-2185 ในสมัยพระเจ้าปราสาททองครองกรุงศรีอยุธยา ด้วยเชิงชั้นจากฝีมือการประพันธ์ทำให้หนังสือเล่มนี้น่าอ่านและเพลิดเพลิน เนื้อหาสำคัญคือ ชาวมลายูเรียกพระนเรศวร เป็นเจ้าว่า พระอัคนิราช หมายถึง ไผ่ อันไผ่นั้นย่อมมีทั้งความร้อนและพลังงานและมีแสงสว่าง พระบรมราชกฤษฎาภินิหารของพระนเรศวรเป็นเจ้า ถึงแม้ว่าจะมีสิ่งใดมากหรือน้อยมาบดบัง แสงสว่างอันเจิดจ้านั้นก็ยิ่งส่องออกมาให้เห็นปรากฏแก่ตาแก่ใจคน พระบรมราชกฤษฎาภินิหารของพระนเรศวรเป็นเจ้า จึงเป็นกฤษฎาภินิหารอันบดบังมิได้ จากงานเขียนที่กล่าวมาข้างต้น คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ประกาศให้ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ เมื่อปี พ.ศ. 2528

อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ 1) การศึกษาบริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารผ่านวรรณกรรมของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงเวลา พ.ศ. 2492-2532 พบว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. 2475 ส่งผลให้กษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ต้องการให้คนไทยมีศรัทธาเชื่อมั่นในระบอบการปกครองที่มีความคิดทางการเมืองแบบกษัตริย์นิยม ผ่านตัวละครที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ มีความรู้สึกต่อต้านการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ด้วยเห็นว่า เป็นการกระทำที่รุนแรงและยังไม่ถึงเวลาอันสมควร ตลอดจนแสดงถึงความรุ่งโรจน์และความเป็นศูนย์กลางของความเจริญในอดีตของราชสำนัก หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในฐานะนักเขียนหนังสือพิมพ์ ผู้มีผลงานมากทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพงานเขียนชิ้นสำคัญ ๆ บทความสั้น ๆ เพียงชิ้นเดียว สะท้อนเกี่ยวกับตัว หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้หลายอย่างในเวลาเดียวกัน ประการแรก จุดยืนทางอุดมการณ์อยู่ก้ำกึ่งระหว่างแนวคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดหลังปี 2475 กับแนวคิดจารีตนิยมก่อนปี 2475 ประการที่สอง ความเป็นคนที่มีที่ท้าวว่าจะไม่เชื่อถือหรือยอมรับคนรุ่นเดียวกันหรือคนรุ่นหลังจากตัวเอง ซึ่งเป็นความคิดแบบปัญญาชนชั้นนำที่เชื่อมั่นตัวเองสูง ที่เห็นได้จากปัญญาชนไทยเด่น ๆ อีกหลายคน ประการที่สาม มีความหวังและความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์อย่างหยั่งลึก ลักษณะทั้ง 3 ประการ ที่ปรากฏให้เห็นตัวตนของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งลึก ๆ แล้วเป็นพวกจารีตนิยม กษัตริย์นิยม ก็ยังคงกล่าวถึงชาตินิยมและสังคมนิยม แม้ว่าหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในบางโอกาสจะแสดงโหวตแบบปัญญาชนเสรีนิยมก้าวหน้า ที่สนับสนุนความเป็นธรรมทางสังคมและไม่คัดค้านสังคมนิยม แต่ในข้อเขียนอื่น ๆ กลับแสดงให้เห็นจุดยืนของการต่อต้านคอมมิวนิสต์และต่อต้านปัญญาชนก้าวหน้า ในขณะเดียวกันสอดคล้องกับแนวคิดของ Berlo (1960) กล่าวว่าปัจจัยร่วมระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสารคือ ทักษะทัศนคติ ระบบสังคมและวัฒนธรรม นั้นหมายความว่า การสื่อสารจะบรรลุวัตถุประสงค์ ผู้ส่งสารจะต้องเข้าใจทัศนคติ ระบบสังคมวัฒนธรรมของผู้รับสาร เพื่อปรับทักษะทางการสื่อสารให้สอดคล้องต้องกัน ในทางการเมือง หากนักการเมืองไม่เข้าใจหรือไม่ปรับตัวให้เข้ากับผู้รับสาร ก็ยากที่จะเปิดใจให้ประชาชนยอมรับรับสารของตนได้ ในกระบวนการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นผู้ส่งสาร, สาร, ช่องทางในการสื่อสาร และผู้รับสาร จะต้องขึ้นอยู่กับลักษณะของภูมิหลัง หรือประสบการณ์ การที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน อาจจะทำให้การสื่อสารเข้าใจกันดีหรือแตกต่างกันได้ตามภูมิหลังในเรื่องต่าง ๆ และสอดคล้องกับ McNair (2011) กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง คือ วาทกรรมทางการเมืองทุกชนิด ซึ่งมีใช้เพียงแต่ภาษาพูดหรือภาษาเขียนเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงสิ่งที่มองเห็นได้ เช่น การแต่งกาย การแต่งหน้าทรงผม และการออกแบบโลโก้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการสื่อสารที่ทำให้เกิดภาพลักษณ์หรือเอกลักษณ์ทางการเมือง บรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองมี 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มองค์กรทางการเมือง ทำการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารของตนเองไปยัง (2) สื่อมวลชน เพื่อให้สื่อมวลชน

ถ่ายทอดข้อมูลเหล่านั้นผ่านสื่อต่าง ๆ ไปยัง (3) ประชาชนซึ่งสามารถอธิบายกระบวนการส่งและรับข้อมูลได้

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ 2) ศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงเวลา พ.ศ.2492-2532 พบว่า กระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมผู้ส่งสารมีทักษะในการสื่อสารและมีประสบการณ์ทางการเมือง จึงสามารถที่จะใช้การสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ด้านเนื้อหาของสาร เมื่อผู้ประพันธ์ต้องการเขียนถึงเหตุการณ์ที่สำคัญ จะจัดให้ตัวละครเข้าไปมีบทบาทในเหตุการณ์ เช่น วรรณกรรมสี่แผ่นดิน เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เป็นเนื้อเรื่องและเป็นฉาก โดยตัวละครแต่ละตัวจะรับเอาสถานการณ์นั้น ๆ ของทางการเมืองการสื่อสารเป็นงานเขียนประเภทวรรณกรรมที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือ บทละคร และภาพยนตร์ ผู้รับสารคือผู้อ่าน หรือผู้ชมการแสดงที่มีบทละครมาจากวรรณกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ McNair (2011) กล่าวว่า กระบวนการสื่อสารมีองค์ประกอบ 3 ฝ่าย ได้แก่ กลุ่มองค์กรทางการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน โดยที่กลุ่มองค์กรทางการเมืองมีความต้องการสนับสนุนจากประชาชน จึงจำเป็นต้องทำการส่งสารผ่านสื่อมวลชนไปยังประชาชน สื่อมวลชนก็ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเผยแพร่ข่าวสารนั้นภายใต้มุมมองของตนเอง ซึ่งอาจมีอคติหรือทำหน้าที่อย่างที่เป็นกลาง เป็นสิ่งที่ประชาชนผู้รับสารจะใช้วิจารณญาณในการวินิจฉัยตัดสินและในขณะเดียวกัน ประชาชนก็อาจส่งสารไปยังกลุ่มองค์กรทางการเมือง เพื่อเสนอแนวทาง เรียกร้อง ต่อต้าน โดยผ่านไปยังสื่อมวลชน ซึ่งอาจเป็นจดหมาย หรือทัศนคติจากการหยั่งเสียง (Poll) ในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งในกระบวนการนี้นอกจากสื่อมวลชนจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของทั้ง 2 กลุ่มแล้ว ยังสามารถแสดงบทบาทเป็นผู้ส่งสารได้อีกด้วย โดยวิธีการนำเสนอความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ บทวิเคราะห์ผ่านคอลัมน์ต่าง ๆ และแม้แต่ในเนื้อหาของข่าวเอง การกลั่นกรองที่จะนำเสนอเป็นข่าวใหญ่ ข่าวเล็ก หรือไม่นำเสนอ ก็เป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารทางการเมืองด้วย และสอดคล้องกับแนวคิดของ Berlo (1960) กล่าวว่า กระบวนการสื่อสารประกอบด้วย 1) ผู้ส่งสาร (sender) จะเป็นผู้นำความคิดที่มีความรู้ความสามารถ มีทัศนคติต่อตนเอง ต่อเนื้อหาข่าวสาร ต่อผู้ส่งสารหรือผู้รับสารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งผู้ส่งและผู้รับสาร 2) สาร (message) สารนั้นจะเป็นเรื่องราวที่ผู้ส่งสารต้องการถ่ายทอดไปยังผู้รับสารเพื่อให้ผู้รับสารได้มีความรู้หรือตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยผ่านช่องทางหรือสื่อ 3) ช่องทาง (channel) ช่องทางในการถ่ายทอดสารในการรับและส่งใช้สัมผัสทั้ง 5 คือ การมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การชิมรส และการสัมผัส 4) ผู้รับ (receiver) ต้องเป็นผู้มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารเป็นผู้มีทัศนคติ ระดับความรู้และพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมเช่นเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่งจึงจะทำให้การสื่อสารนั้นได้ผล จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้ส่งสาร (Source) ด้านทักษะในการสื่อสารของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช มีประสบการณ์ทางการเมืองมาอย่างยาวนาน และมีประสบการณ์ทางด้านสื่อสารมวลชนเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นเจ้าของและนักเขียนคอลัมน์ของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ รวมทั้งท่านยังมีงานวรรณกรรมอีกมากมาย จึงทำให้หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช สามารถที่จะใช้

การสื่อสารได้อย่างคมคาย ลึกซึ้ง และที่สำคัญคือ มีความชัดเจนที่จะส่งไปยังประชาชนทั่วไป โดยสะท้อนจากผลงานวรรณกรรมที่เขียนใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย การเขียนเหมือนมานั่งเล่าให้ฟัง ภาษาเขียนไพเราะ คล้ายบทกวี ท่านมีอารมณ์ขันได้ทุกสถานการณ์ เช่น การเมือง เสียดสี ต่อต้าน ล้อเลียน อย่างเรื่อง โฝ่แดง เป็นต้น 2. สาร (Message) เนื้อหาของสารที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช การสื่อสารทางการเมืองผ่านวรรณกรรมในช่วงเวลาปี พ.ศ.2492-2532 ที่โดดเด่น คือ วรรณกรรมเรื่อง “สี่แผ่นดิน” เป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นด้วยจุดประสงค์ทางการเมืองที่ต้องการจะเชิดชูอุดมการณ์กษัตริย์นิยมและต่อสู้กับแนวทางของรัฐบาลในทศวรรษ 2490 ที่ต้องการจะลดทอนบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ “สี่แผ่นดิน” บรรยายภาพความรุ่งเรืองในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และพยายามชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ได้นำมาซึ่งความตกต่ำทางสังคมและการเมืองเป็นอย่างมาก วรรณกรรมเรื่อง “สี่แผ่นดิน” แสดงให้เห็นถึงความคิดทางการเมืองแบบกษัตริย์นิยมผ่านตัวละครที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และมีความรู้สึกต่อต้านกลุ่มผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงความคิดทางการเมืองแบบอนุรักษนิยม ซึ่งไม่เห็นด้วยต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน และการรำลึกถึงอดีตความรุ่งโรจน์ของราชสำนัก วรรณกรรมเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ได้บรรยายละเอียดวิจิตรความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย รวมไปถึงความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในสมัยนั้น การพลัดแผ่นดิน การเข้าสู่สงครามโลกทั้งสองครั้ง และการปรับตัวตามนโยบายรัฐนิยม โดยท่านผู้ประพันธ์ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้สอดแทรกความคิดเห็นของตนที่มีต่อเหตุการณ์เหล่านั้นผ่านตัวละคร 3. ช่องทางการสื่อสาร (Channel) คือ งานเขียนประเภทวรรณกรรมที่ได้รับการตีพิมพ์ เป็นหนังสือ และมีการนำวรรณกรรมทำเป็นบทละครและภาพยนตร์ด้วย และ 4. ผู้รับสาร (Receiver) ในช่วงแรกผู้รับสารของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช คือนชนชั้นกลางเป็นสำคัญ เพราะเป็นผู้ที่มีการศึกษา ซึ่งจะสามารถอ่านออกเขียนได้ แต่เมื่อวรรณกรรมของท่านได้มีการจัดเป็นละครและภาพยนตร์ ทำให้ผู้รับสารคือประชาชนทั่วไปที่เข้าถึงสื่อละครและภาพยนตร์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การถ่ายทอดอุดมการณ์ที่กระทำผ่านงานเขียนประเภทวรรณกรรม สามารถปลูกฝังความคิดสู่ผู้รับสารในคนชนชั้นกลางได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. การถ่ายทอดอุดมการณ์ที่กระทำผ่านงานเขียนประเภทวรรณกรรมสู่ผู้รับสารประเภทภาพยนตร์ ควรใช้การถ่ายทอดเป็นบทละคร หรือภาพยนตร์ จะสามารถเข้าถึงได้มากกว่า เพราะง่ายต่อความเข้าใจ และเกิดความคล้อยตามได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองคนอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จทางการเมือง เช่น นายปรีดี พนมยงค์ หรือ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เพื่อให้เกิดมุมมองใหม่ที่แตกต่างออกไป

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมท กับนักการเมืองในระดับนายกรัฐมนตรีในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีที่มาจากทหารกับนายกรัฐมนตรีที่มาจากพลเรือนว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

References

- Agree, W.K., Emery, E., & Ault, P. (1994). *Introduction to Mass Communication* (11th ed.). Harper Collins.
- Berlo, D. K. (1960). *The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice*. Holt, Rinehart and Winston.
- Chuto, N. (2008). *Qualitative Research*. (4th ed.). Printpro.
- Gurevitch, M., & Blumler, J. G. (1977). *Linkages between the Mass Media and Politics: A Model for the Analysis of Political Communication Systems*. In J. Curran, M. Gurevitch & J. Wollacott (Eds.), *Mass Communication and Society* (pp. 270–290). Edward Arnold.
- Kaewthep, K. (1999). *Media Analysis: Concepts and Techniques* (2nd ed.). Edison Press Products.
- Khemabulakul, S. (2015). *Political communication of Mom Rajawongse Kukrit Promoj: A Study of B.E. 2488–2538*[Doctor of Philosophy Thesis Department of Political Communication, Krirk University].
- Kruarattikan, S. (2018). The Novel Four Reigns in the Context of Thai Politics. *Sukhothai Thammathirat Political Science Journal*, 2(2), 35–52. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/polsci-stou/article/view/212125>
- Mcnaur, B. (2011). *An Introduction to Political Communication* (5th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203828694>
- Natchamng, T. (2011). *Journalist named Kukrit*. Pump Station Corporation.
- Nimpanich, J. (2008). *Qualitative Research in Political Science and Public Administration*. (2nd ed.). Chulalongkorn University.
- Pramoj, K. (1963). *Four Reigns*. (6th ed.). Phrae Pittaya.